

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Калина Тилко, редовен докторант, на тема „Културните събития като двигател на местното туристическо развитие: ефекти, свързани с обявяването на Пловдив за Европейска столица на културата 2019“ с научен ръководител доц. д-р Елка Дограмаджиева, представен за получаване на научната и образователна степен „доктор“ в професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма)

От проф. дгн Мария Воденска, МВБУ-Ботевград, професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма)

Рецензията е изготвена съгласно чл. 4 от ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение, Правилника на СУ, Решение на ФС на ГГФ от 09.07.2024 г. (протокол № 8) и Ректорска заповед № РД-38-457/19.07.2024 г.

Представеният дисертационен труд има обем 223 стр., литература от 95 български и 125 чуждоезични заглавия, 5 интернет източника, 20 таблици и 36 фигури, 9 приложения. Структуриран е в Увод, пет глави и Заключение.

Темата е формулирана коректно, Уводът е написан много добре, аргументирана е актуалността на изследването, формулирани са предмет, обект, цел и подцели на изследване, задачи и методи. Изведени са 5 изследователски въпроса. Представени са и основните трудности и ограничения при изследването. Накратко е представена същността на всяка глава.

В **Първа глава** достатъчно подробно и задълбочено са разгледани основните понятия и теоретични постановки, свързани с инициативата Европейска столица на културата. Докторантът проследява в детайли възникването на инициативата, нейното администриране, цели и очаквани ефекти. Посочено е по какъв начин ЕСК се очаква да въздейства на туризма,

макар че това не е конкретна цел на инициативата. Описани са ползите и рисковете при осъществяването ѝ.

Втората точка е посветена на местното туристическо развитие и по-специално на ролята на културните събития в него. Особено внимание се обръща на публикацията на Andriotis (2000) и по-специално на съотношението между двете понятия „развитие“ и „растеж“. Еволюцията на понятието туристическо развитие е проследена и при някои български източници. Значително внимание се отделя на класификацията и същността на отделните участници (заинтересовани страни) в туризма. Направен е интересен анализ на различните определения, с които изразявам пълно съгласие. Авторът декларира своето разбиране за участниците в туризма, като подкрепя третия вид класификации, включващи местното население и туристите.

Изключително детайлно и задълбочено са разгледани редица понятия, свързани с ЕСК. Културният туризъм е проследен чрез многобройните му дефиниции (в чужди и български източници) от появата му до наши дни. Анализирани са неговото представяне в значими български държавни документи като Концепцията за туристическо райониране на България, Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма, Законът за туризма. Авторът недвусмислено посочва възприетата от него за нуждите на настоящия дисертационен труд дефиниция.

По подобен начин конструктивно, с ясно изразено авторово мнение са анализирани понятията събитиен туризъм, фестивален туризъм и културни събития. Интересно е и представянето на термина „фестивализация“, въпреки че той няма конкретно отношение към дисертационния труд.

Съвсем правилно К. Тилко отделя голямо внимание на същността и теорията на влиянията на туризма въобще и на влиянията на събитийния туризъм в частност. Представени са редица схващания и критики както от

чуждестранни, така и от български автори. Представени са две класификации на влиянията на този вид туризъм, като анализът и коментарът на докторанта в края на главата е напълно уместен.

Втора глава се състои от две части - анализ на известните досега проучвания на ефектите от инициативата ЕСК в различни дестинации, и изложение на собствената методика на извършеното от докторанта изследване.

Прави впечатление изключително големият брой публикации по темата, проучени и цитирани от Калина Тилко, както в чужбина, така и в България. Авторът напълно целесъобразно е групирал множеството публикации в 6 направления и според тях е извършил своите анализи. Посочени са някои от основните методи, приложени от авторите – теория на социалния обмен, описание и описателен анализ, систематичен преглед и др.

Следва детайлно и задълбочено изследване и анализ на публикациите от отделните 6 направления, което позволява да се открият техните характеристики, особености и различия. Разгледани са и няколко сравнителни проучвания. Това е позволило на автора да обобщи резултатите от направеното изследване и да формулира няколко по-общи извода, които според рецензента са напълно обосновани.

Методиката на изследването е обяснена и описана в големи подробности. Моделът за проучване на влиянието на мащабни културни инициативи върху местното туристическо развитие, който докторантката представя като принос, е логичен и всъщност проследява последователността на изпълнените от нея задачи.

Конструиран е собствен модел за оценка конкретно на нагласите и възприятията на заинтересованите страни (адаптиран по Дограмаджиева и др., 2018), който позволява обособяването на ефектите от инициативата по отношение на местното туристическо развитие в пет отделни групи.

Подробно са описани източниците и начините за набиране на вторична и първична информация. В дълбочина и съдържателно са представени отделните въпросници, тяхната структура и цел. При обработката на вторичните данни са използвани редица преки и производни показатели. Първичната информация за нагласите и възприятията на туристите и местното население са анализирани предимно количествено, по социалнодемографския профил на респондентите. Възприятията на останалите участници в местното туристическо развитие са обработени посредством качествени методи и по-конкретно контент-анализ.

И тук напълно обективно са представени трудностите и ограниченията на проучването.

В Трета глава е проследена детайлно историята на кандидатстването, подготовката, организацията и провеждането на ЕСК 2019 – Пловдив. Началото е през 1999 г., когато се провежда Европейски месец на културата – Пловдив. Смята се, че това участие е послужило като добро упражнение за града и полезен опит при реализацията на ЕСК през 2019 г.

Следващият текст отразява различните инициативи и дейности по време на периода на кандидатстване за ЕСК (2011-2014 г.). Описани са основните инициатори и участници в подготовката на кандидатурата, както и процесът на оценяване. Посочена е информация за направените разходи по кандидатстването. Отражено е до каква степен туризмът е част от документите по кандидатурата. Пловдив печели с основни силни страни широкото въвличане на обществеността и подходът към ромската общност.

По години – от 2015 до 2018 г. включително, са представени инициативите, проектите (ключови 7 на брой), усилията и дейностите по подготовката за годината на домакинство. Отразени са препоръките на проведения през 2016 г. вътрешен мониторинг, последван от втори през 2017

г. ЕК също провежда два външни мониторинга през 2016 и 2018 г. Според автора междинният вътрешен мониторинг не предоставя достатъчно надеждни резултати, които да представят ефектите от инициативата върху местното туристическо развитие. Документът не привежда достатъчно доказателства, че всички регистрирани в него промени се дължат на ЕСК.

Годината на ЕСК – Пловдив (2019) е проследена стъпка по стъпка, като са отразени много различни, понякога любопитни, аспекти от организацията и провеждането ѝ. Отбелязва се използването на отворени покани (за разлика от други ЕСК), което осигурява прозрачност и засилено участие на местната общност в процеса по реализация на инициативата.

Докторантът прави конструктивен анализ на Окончателния национален мониторингов доклад от 2020 г., като обръща особено внимание на частта, посветена на ръста в туризма. По-специално 5-те индикатора, свързани с него, са анализирани в детайли и са изразени притеснения относно използваната методология и представяне на данните. Калина Тилко счита, че в резултат описаните резултати не са достатъчно надеждни. Не става много ясна разликата между този доклад и т.нар. Последваща оценка на ..., 2020 г. с автор Екорис.

Анализът продължава и през следващия период 2020-2023 г., отново по години. Проследяват се различни отчети, резултати и мероприятия (силно ограничени поради пандемията КОВИД-19).

В Глава Четвърта авторът разкрива съвременните тенденции в развитието на туризма и ефектите от ЕСК Пловдив 2019 въз основа на вторични източници. Най-напред са разгледани плановите документи на общинско ниво. Като основни документи се анализират Стратегията и планът за устойчиво развитие на туризма в Пловдив за периода 2014– 2020 г. и Планът за интегрирано развитие на община Пловдив (ПИРО) 2021 – 2027 г., като са

представени данни за различни показатели, свързани с културния туризъм. Докторантът смята, че с някои предприети от общината действия се намалява участието на местните предприемачи в развитието на културното предлагане на града, възпрепятства се местната инициатива и се ощетява местната общност.

Следва анализ на местното туристическо развитие (2012-2022 г.), със съответните обобщения, в сравнение с други дестинации (отново въз основа на официални статистически данни). Последователно са разгледани туристическото предлагане, туристическото търсене, ефективност на настанителната база, като са направени много съществени изводи по отношение влиянието на ЕСК върху тях. Според докторанта най-силно влиянието на домакинството е усетено като фактор по отношение на туристическото поведение, и по-конкретно промяната в мотивацията на вътрешните туристи за посещение на града. ЕСК като цяло не е допринесла за превръщането на Пловдив в културна дестинация от по-висок ранг, но е съдействала за затвърждаване на позициите. Влиянието на домакинството върху туристическото търсене в Пловдив е по-ниско от очакваното. Ефективността на настанителната база в община Пловдив също не е повлияна от ЕСК в очакваната степен, а по отношение на някои показатели ефектът дори е негативен. Най-важна, според рецензента, е констатацията за наличието на сериозни информационни дефицити в туристическата официална статистика, които не позволяват извършването на пълна и задълбочена оценка на въздействието на инициативата върху местното туристическо развитие.

Най-същественният принос на дисертационния труд е **глава Пета**, в която Калина Тилко представя и анализира резултатите от своите теренни проучвания (3 на брой). Проведени са анкети сред основните групи заинтересовани лица – местно население, туристи и ключови информатори.

Първичната информация, набрана чрез тези методи, е анализирана тематично – представени са резултатите от допитванията по отделни видове ефекти на инициативата ЕСК – Пловдив 2019. Изчерпателният анализ и разкритите детайли, обаче, са обобщени само в едно изречение – „Въз основа на резултатите от трите проведени емпирични проучвания може да се обобщи, че възприятията за ефектите от ЕСК Пловдив 2019 са предимно положителни и балансирани ...“ (стр. 198).

Заключението е ясно, стегнато и много добре структурирано. Дадени са изчерпателни отговори на 5-те изследователски въпроса. Подчертано е, че това е първият случай сред проучванията на тема ЕСК, при който местното население се изследва на базата на реалната му ангажираност в практическата реализация на домакинството, включително като доброволец. Изводите следват от направеното проучване, а така също са формулирани перспективни насоки за бъдещи изследвания.

Обезателно трябва да се отбележи безупречното цитиране в текст от страна на докторанта. Езикът и стилът са ясни, стегнати и логични. Не се забелязват граматични и пунктуационни пропуски и грешки.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява достатъчно пълно и подробно съдържанието на дисертационния труд.

Съгласна съм с формулираните от докторанта научни и приложни приноси.

Представените публикации са две на брой, което е напълно достатъчно според изискванията към процедурата.

Нямам въпроси или критични бележки към докторанта.

В заключение – налице е едно задълбочено и самостоятелно научно изследване, с широк обхват. Дисертантът Калина Тилко е показала отлични познания в областта на културния туризъм, на неговото научно изследване, на

инициативата ЕСК и нейното осъществяване в Пловдив, както и добри умения да борави с много и различни данни и методи и показатели на проучване.

На базата на своите анализи докторантът е постигнала целта на дисертационния си труд – да се установи дали домакинството на ЕСК въздейства върху местното туристическо развитие и ако да, по какъв начин, и как заинтересованите страни възприемат тези влияния. Изпълнила е всички поставени задачи.

Като имам предвид, че за дисертабилна докторска дисертация се счита тази, която показва много добро познаване на теорията и научната литература по въпроса, умението да се използват различни методи на изследване, способността на докторанта да прави самостоятелни проучвания, анализи и заключения, считам, че представената от Калина Тилко дисертация надхвърля значително тези изисквания.

Въз основа на гореизложеното изразявам изцяло **положителната си оценка** на представения дисертационен труд. Смятам, че е налице завършено самостоятелно научно изследване със съществени научни и практико-приложни приноси, авторът е показал задълбочени познания на теорията и методологията в избраната от него област, има завършено емпирично проучване, доказано е владението на основните методи за обработка и анализ на първична и вторична информация. Отчитайки всичко това, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за даването на Калина Красиминова Тилко на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма).

07.10.2024 г.

София

Рецензент:

Проф. дгн Мария Воденска